

küldött az országgyűlési könyvtár útján különböző tudományos intézményünknek tudományos műveket, amelyeket a könyvtár az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központhoz juttatott kézbesítés végett. Egyben pedig közölte a japán nemzetközi külügyi szolgálattal, hogy jövőben tudományos kiadványait szétosztás végett a brüsszeli egyezmény szerint az arra hivatott szervhez, az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központoz küldje. PANKA KÁROLY.

Vita egy selyemtenyésztési könyv szerzőségéről. A magyar gazdaságtörténetnek egyik legértékesebb forrása az a kis munka, ami *Schedium de praesenti statu fabricarum et manufacturarum in Hungaria atque modo promovendi rem sericeam* címmel névtelenül jelent meg Nagyváradon 1793-ban az EITZENBERGER-nyomda betűivel. Adatainak a gazdagsága, világos szempontjai és az egykorú gazdasági elméletekben való tájékozottsága egyaránt becsessé teszi. GRELLMANN göttingai egyetemi tanár már kevéssel a megjelenése után németre fordította és az osztrák monarchiáról szóló hatalmas iratgyűjteményében közrebocsátva a német közönség számára is használhatóvá tette.¹ Azóta a tudományos írók hosszú sora forgatta haszonnal lapjait.

A munka szerzőségére vonatkozólag határozatlanság uralkodik irodalmunkban. PETRIK könyvészete két szerzőnek a neve alatt is felvette és SZINNYEI követte őt ebben. PETRIK-nél ugyanis a SCHEDIUM címszó alatt MILLER JAKAB FERDINÁNDRA, a nemzeti múzeumi könyvtár első őrére, majd igazgatójára történik utalás,² akinek a művei között felsorolja ezt is. Az ő nyomán elindulva SZINNYEI is MILLER bibliográfiájához vette fel és annak munkái között a 18. szám alatt sorolja föl. Csakhogy BLASKOVITS JÓZSEF neve alatt PETRIK-nél és SZINNYEINél (utóbbinál 2. számú munka gyanánt) ugyancsak megtalálható a SCHEDIUM. Végül még egy harmadik szerző lehetősége is felmerült: a Révai Lexikon szerint (16. köt., 740. l.) SCHEDIUS írta volna. SCHEDIUS LAJOS, a pesti egyetem tanára, valóban foglalkozott a selyemtenyésztéssel, nemcsak a gyakorlatban, de írásaiban is;² s ez a körülmény hihetővé tenné, hogy a szorgalmas és sokoldalú SCHEDIUS tollából került ki ez a művecske is. Csakhogy nagyszámú írásaiban sehol sem tulajdonítja magának a szerzőséget s a kortársainál sem találunk ilyen utalást. Így tehát SCHEDIUS nevét nyugodtan elhagy-

¹ GRELLMANN H. M. G.: Statistische Aufklärungen über wichtige Theile und Gegenstände der österreichischen Monarchie. 2. Band. Göttingen, 1797. S. 233—70.

² Így BLASKOVITS-nak két, a selyemtenyésztéssel foglalkozó művéről írt recenziót lapjában, a Zeitschrift von und für Ungern-ban. 1804. 5. Bd. S. 113—5.

hatjuk ezzel az irattal kapcsolatban, a Lexikonban megjelent cikk írója bizonyára a *Schedium* (számadás) szót nézte el s tartotta hibásan a szerző nevének.

MILLER és BLASKOVITS között kell tehát a szerzőség kérdését eldönteni. PETRIK és SZINNYEI egyformán a nemzeti múzeumi könyvtáranyag alapján dolgoztak, ahol a SCHEDIUM több példányban is megtalálható és BLASKOVITS, valamint MILLER neve alatt egyformán szerepel a katalógusban. Az egyik példány, amely a Hung. h. 3912 számot viseli, a Széchényi-könyvtárból való és MILLER munkája gyanánt véteztet föl a katalógusba. Ebben a szöveg között több kéziratos bejegyzés, toldás és helyesbítés található, majd pedig az utolsó lapon más kézírással a következő megjegyzés áll: „*Author huius Scedii est Jacob Ferd. de Miller in Cottu. Bihar. Tab. Jud. Assessor, Statist. P. P. O. et Libror. Revisor Reg.*“ Az írás hasonlít MILLERéhez, akinek számos kéziratát őrzi a Múzeum könyvtára, de azzal nem egyezik meg teljesen. Nem lehet megállapítani, kitől származik, de bizonyára ez volt az alapja annak a bibliográfiai adatnak, amely a *Schedium*ot MILLER művei közé sorolta.

A *Schedium*nak egy másik példánya, amelyik a Nemzeti Múzeum katalógusában már BLASKOVITS neve alatt szerepel, a Hung. h. 785 számot viseli és vele egybekötve található BLASKOVITS egy névvel megjelent másik munkája is.³ Ez utóbbi nem tünteti fel a nyomda nevét, de a betűtípus és a kiállítás hasonlósága azt mutatja, hogy szintén az EITZENBERGER-nyomda terméke, akár a *Schedium*. Két hasonló tárgyú munka, amely közel egymásután ugyanabból a nyomdából került ki, már önmagában is megengedi azt a következtetést, hogy a szerzőjük közös. Ezt a föltevést a *Schedium* szövege megerősíti. Így az 56. lapon fölemlíti és ajánlja „*A selyem tenyésztetésnek módjáról*“ szóló könyvet, anélkül, hogy a szerzőt megnevezné. Döntő bizonyosság azonban a munka utolsó fejezete szolgál (76—78. l.), amely BLASKOVITS életét és munkásságát mondja el és amelyet már az egykorú GRELLMANN is annyira személyes résznek tartott, hogy német fordításából elhagyott. Ez a részlet a következő mondattal fejeződik be: „*Nunc autem ex congenito sibi ardore, atque zelo, rem sericeam inter Hungaros faciendi communem, hoc arcanum sincere aperit, atque a cupiditate quaerendi lucri, et proprii commodi prorsus alienus, praehabito iam sufficiente in his regionibus serico, ad plures talismodi Fabricas provinciales erigendas Inclutis Statibus et Ordinibus Comitatum, cumprimis trans Tibiscum, operam suam ultro, ac sponte offert, veramque, quoad vixerit,*

³ A *selyem tenyésztetésnek módjáról* és hasznáról való beszélgetés. Nagyvárad, 1793.

fidem, devotionem et observantiam erga Patriam protestatur JOSEPHUS BLASKOVITS.“ (78. l.)

Így tehát a szerző neve nem a címlapon, hanem, mintegy aláírás gyanánt, a munka legvégén fordul elő. Mindezek alapján kétségtelen, hogy a kéziratos bejegyzéssel szemben ennek a nyomtatott szövegnek kell igazat adnunk: a *Schedium* szerzője BLASKOVITS JÓZSEF és az MILLER munkái között helyet nem foglalhat.

Végül érdemes néhány szót szólni a szerző, BLASKOVITS JÓZSEF életéről, aki nemcsak szorgalmas szakíró, de a magyar selyemtenyésztés egyik érdemes úttörője is volt. SZINNYEI egy gyászjelentés alapján, ami a Nemzeti Múzeum gyászjelentés-gyűjteményében található, EBECZKI BLASKOVICH JÓZSEFFEL (1772—1849) azonosította, ez azonban téves. — A KLOBUSICI BLASKOVITS-családból származott, születésének éve ismeretlen, de bátyja 1749-ben született.⁴ A család Pest megyében élt s József itt tanulta ki a selyemtenyésztés és feldolgozás mesterességét, talán MAZZUCATO ÁGOSTON óbudai műhelyében. 1786-ban előkelő közönség jelenlétében tett tanúbizonyságot az e mesterességben elért ügyességéről. Kevéssel utóbb a Bánságba, a magyarországi selyemtenyésztés központjába költözött s előbb Arad és Békés megyéknek lett selyemtenyésztési felügyelője, majd az egész Bánság selyemtenyésztési igazgatója. Ebben a hivatalában hasznos munkát végzett a selyemtenyésztés fellendítése érdekében. 1790 körül Békéscsabán maga is selyemgyárat alapított, ahol legombolyító-, fonó- és festőüzem működött s az Itáliából hívott mesteremberek segítségével hét szövőszéken dolgoztak. Üzeméről HORVÁTH MIHÁLY azt írja, hogy ott „igen sok szalag s más kelme is gyártatott, mik mind színökre, mind tartósságokra kiállották a külföldivel összehasonlítást; egyebek közt egy igen szép asztalterítőt készített e gyár az Arad megyei gyűlési terem számára“.⁵ Üzeme azonban már 1795 körül megszűnt s ekkor Nagyváradon a megyei nemesség támogatásával újabb selyemgyárat állított fel, de ez sem működhetett sokáig. BLASKOVITS utolsó irodalmi munkája 1872-ben jelent meg; halálának ideje ismeretlen.

SZINNYEI 14 önálló munkáját sorolja föl s bibliográfiáját a következő adatokkal pótolhatjuk: BLASKOVITSnak egy cikke megjelent a *Zeitschrift von und für Ungern*-ben (1802. 3. füzet). A *selyemtenyésztésnek módjáról* szóló munkájának, amint azt SZINNYEI is említi, egy második kiadása is megjelent Budán, 1796-ban. Csakhogy a második bővített kiadásnak a címe megváltozott: *Tanítás a selyemnek származásáról, s hasznairól*. Második s meg szaporított kiadás. 1795 esz-

⁴ KEMPELEN: Magyar nemesi családok. 2. köt. Bpest, 1911. 236. l.

⁵ Az ipar és kereskedelem története Magyarországon. Buda, 1840. 216. l.

tendőben. Budán nyomtattatott a Királyi Universitásnak betűivel. Ennek a munkának csupán egy csonka példánya található a Múzeum könyvtárában.

KÓSA JÁNOS.

Ernst Lajos gyűjteményének árverése. ERNST LAJOS ERNST MÓR dúsgazdag nagyvállalkozó fia volt. Érdeklődése már fiatal korában a művészetek és művészettörténelem felé fordul. Beutazta Európát és mindenhol a magyar művészet adatai után kutatott. Az idegen nemzetek művészeinek kutatása közben is a magyar vonatkozásokat kereste és amikor gyűjteményét kezdte összeszedni, az értéktárgyakat, műkincseket magyar vonatkozásuk szerint csoportosította. Ha Tintoretto-képet vásárolt, a festmény témája Szent István volt. Ha értékes könyvet keresett, Corvin-kódexet kutatott fel és az ősi magyar könyvnyomtatás legszebb példányaikat gyűjtötte egybe. Nagy szeretettel vásárolta a közép- és újkori okleveleket, a XVI. és XVII. századi magyar történeti vonatkozású kéziratokat, címeres nemesleveleket. Egy-egy árverésen mindenkit túllicitált, csak azért, hogy egy-egy műtárgy, kézirat vagy könyv birtokába kerüljön. Szenvedélyesen bújta a mult század magánkönyvtárait, régi szerkesztőségek kéziratgyűjteményét, hogy az irodalom és művészet vezéralakjainak kézíratait és első kiadású könyveit megszerezhesse. 1912-ben építette apja a Nagymező-utca 9. számú házat. Fia kívánságára az első emeleten múzeumhelyiségeket építettek, mely a klasszikus magyar festőművészek előkelő bemutatóhelye lett.

A gazdasági válság hullámai ERNST LAJOST is elértek. Barátai és a nagyközönség még nem igen sejtették, hogy anyagi gondokkal küzd. Pénzzavarba jutott és jelentős pénzkölcsönöket volt kénytelen felvenni. A kölcsönöket visszafizetni nem tudta és az egykor dúsgazdag ember vevőt keresett magángyűjteményére. ERNST LAJOS az államnak is vételre ajánlotta értéktárgyait. Történeti gyűjteményét a Magyar Nemzeti Múzeumba letétbe helyezte, ahol az 1933-ban kiállításra került. A kultuszminisztériummal a vételi tárgyalások megindultak, adás-vételi szerződés megkötésére azonban sor nem jutott, ERNST LAJOS a válságot nem élte túl, 1937. április havában meghalt. Párját ritkító gyűjteményének legnagyobb része a m. kir. Postatakarékpénztárban elzálogosítatott.

ERNST LAJOS gazdag magánmúzeumának kódex-, könyv- és kéziratgyűjteménye az Ernst-múzeumban 1939. február havában került a m. kir. Postatakarékpénztár Árverési Csarnokának rendezésében kalapács alá. Ilyen árverés, vagy csak ezt meg is közelítő kollekción alig került Magyarországon eladásra. Az árverés kilenc napig tartott. Az aukció katalógusában 2805 tétel szerepelt 278 oldalon, összesen